

BIBLIODNIÓWKA

8 MAJA 2024 R. NR 18

Biblioteka

miejsce na czasie

Spis treści

Od Redakcji	2
Jedna biblioteka i jeszcze więcej możliwości	2
Biblioteka PK - miejsce na czasie, wspierające osoby wykluczone społecznie	3
Czas na BWM	4
Odbitki litograficzne w zbiorach Biblioteki Politechniki Krakowskiej	6
Duchy przeszłości	8
RODBUK - Repozytorium Otwartych Danych Badawczych Uczelni Krakowskich	11

TYDZIEŃ BIBLIOTEKI PK 8-15 MAJA 2024

Od Redakcji

„Jeśli przychodzi mi coś z trudem opuszczać, to bibliotekę.” – powiedział Artur Schopenhauer. Jak to dobrze, że z łatwością zawsze do biblioteki możecie wrócić. Gwarantujemy, że lektura bieżącego numeru *Bibliodniówki* jeszcze bardziej rozbudzi w Was tę chęć. Dowiedziecie się między innymi:

- » jak bibliotekarze zostali radiowcami,
- » gdzie w bibliotece spotkacie duchy,
- » jak litografia przyczyniła się do szerzenia nauki,
- » w jaki sposób wspieramy idee dostępności.

Życzymy przyjemnej lektury!

grafika autorstwa Agnieszki Bogusz

Jedna biblioteka i jeszcze więcej możliwości

W kwietniu br. w [Radiu Nowinki](#) pojawił się nowy cykl audycji pod tytułem *Jedna biblioteka, wiele możliwości*. W ramach cyklu pracownicy Biblioteki PK opowiadają o tym, co w niej sływać. Rozmawiamy o bibliotecznych

plakat XXI Ogólnopolskiego Tygodnia Bibliotek,
źródło: [Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich](#)

zbiorach (tych bardzo cennych i tych codziennie wypożyczanych do nauki), o rozwijaniu własnych pasji, o usługach ułatwiających studenckie życie, o [bibliotecznych nowościach](#), skarbach i tajemnicach, a także o wydarzeniach, które przygotowujemy dla naszych użytkowników. Snujemy opowieść o tym, co nowe oraz przypominamy o naszej stałej ofercie szeroko wykorzystywanej przez studentów oraz pracowników Politechniki Krakowskiej.

Zapraszamy do słuchania nas w Radiu Nowinki w każdą sobotę o godz. 15.00, komentowania audycji na [bibliotecznym profilu FB](#) i korzystania z wielu możliwości oferowanych przez BPK 😊

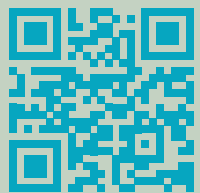
Krystyna Wiatr
krystyna.wiatr@pk.edu.pl
Oddział Udostępniania Zbiorów BPK

Biblioteka PK - miejsce na czasie, wspierające osoby wykluczone społecznie

Myśląc: biblioteka, zazwyczaj mamy przed oczami utarty stereotyp: książka-wypożyczalnia-czytelnia. Nie zastanawiamy się, jakie funkcje (poza oczywistymi) spełnia. Warto zwrócić uwagę na jedną z tych nieoczywistości, którą jest wspieranie osób wykluczonych społecznie oraz zagrożonych takim wykluczeniem. Wykluczenie społeczne (inaczej: ekskluzja społeczna) to zjawisko wielowymiarowe, które w praktyce polega na ograniczonej możliwości lub wręcz niemożności uczestnictwa w życiu kulturowym, politycznym, gospodarczym, w wyniku braku dostępu do instytucji, zasobów informacyjnych, dóbr materialnych.

Organizacja Narodów Zjednoczonych opracowała Agendę 2030 zawierającą cele, w których realizacji biblioteki odgrywają istotną rolę.

Biblioteka Politechniki Krakowskiej pomaga niwelować zjawisko ekskluzji społecznej poprzez:

- » oferowanie przyjaznego miejsca do nauki i spotkań (specjalnie wydzielone miejsca w czytelniach do tzw. pracy grupowej),
- » dostęp do szerokiej oferty [szkoleń](#),
- » wspieranie polityki zapewnienia dostępności poprzez oferowanie różnych [udogodnień dla osób z niepełnosprawnościami](#),
- » umożliwianie wszystkim, nie tylko studentom, doktorantom i pracownikom PK, korzystania z oferty biblioteki. Na podstawie karty jednodniowego wstępu z dobrodziejstw oferowanych przez BPK może skorzystać każdy, co w 100% wpisuje się w ideę szeroko pojętej edukacji otwartej.

Korzystajcie śmiało ze wszystkich dobrodziejstw, które oferuje Wam Biblioteka Politechniki Krakowskiej. Nie obawiajcie się pytać, nasi bibliotekarze udzielą Wam wsparcia. U nas każdy może poczuć się sobą. Nie oceniamy, nie stawiamy barier i jesteśmy otwarci (6 dni w tygodniu 😊)!

Anna Donnersberg

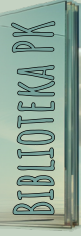
anna.donnarsberg@pk.edu.pl

Oddział BPK na Wydziale Mechanicznym

- » umożliwianie nieodpłatnego dostępu do [zasobów edukacyjnych](#): książek, czasopism, baz danych, norm, patentów, zasobów elektronicznych,
- » udostępnianie nowoczesnego sprzętu komputerowego wyposażonego w specjalistyczne oprogramowanie,
- » wspieranie rozwoju Repozytorium Otwartych Danych Badawczych Uczelni Krakowskich ([RODBUK](#)), co pozwala na udostępnianie niezwykle istotnych danych badawczych szerokim kręgom odbiorców i perfekcyjnie wpisuje się w promocję idei Otwartej Nauki,
- » dostęp do pełnotekstowego cyfrowego archiwum zasobów naukowych, jakim jest nieustannie rozwijane [Repozytorium Politechniki Krakowskiej](#),

grafika autorstwa Anny Donnersberg

Biblioteka
na czasie

grafika autorstwa Anny Donnersberg

Czas na BWM

Jesteśmy świadkami dynamicznych przemian globalnych, zarówno społecznych, jak i technologicznych. Biblioteki nieprzerwanie są w fazie transformacji, która ma na celu sprostanie wciąż rosnącym wymaganiom. Umberto Eco w swojej książce *O bibliotece*¹ budował obraz biblioteki doskonałej. O istnieniu takiej perfekcyjnej instytucji można by długo dyskutować. Jako wieloletni pracownik Oddziału Biblioteki PK na Wydziale Mechanicznym (BWM) mogę z pewnością stwierdzić, że nie ustajemy w swoich dążeniach, aby choć w niewielkim procencie zbliżyć się do tego ideału.

Oddział Biblioteki PK na Wydziale Mechanicznym w zeszłym roku obchodził dwudziestolecie swojego istnienia. Przez ten czas zgromadziliśmy bogaty i różnorodny

księgozbiór. Dysponujemy kilkoma czytelniami z wolnym dostępem do literatury fachowej i [beletrystyki](#) oraz cenną [kolekcją książek prof. Michała Życzkowskiego](#). Czy w dzisiejszych czasach sam bogaty księgozbiór wystarczy, aby przyciągnąć użytkowników? Otóż nie. Biblioteka ma być nie tylko miejscem do nauki, ale i przestrzenią, w której społeczność akademicka może swobodnie rozwijać kompetencje społeczne, tworzyć, wymieniać doświadczenia. Biblioteka staje się miejscem spotkań. Stawiamy na szeroko pojętą otwartość. W BWM dysponujemy czytelnią do pracy grupowej, która mieści się w odrębnym, zamkniętym pomieszczeniu. Daje to studentom możliwość wspólnej nauki w komfortowych warunkach, jednocześnie nie zakłócając pracy użytkowników indywidualnym. Niepisaną tradycją stało się organizowanie we wspomnianej czytelni dorocznych studenckich spotkań mikołajkowych.

1 Umberto Eco, *O bibliotece*, Świat Książki, 2007

obchody dwudziestolecia Oddziału BPK na Wydziale Mechanicznym, fot. Anna Donnersberg

Przestrzeń BWM-u oferuje kilkadziesiąt miejsc do nauki, gdzie często mamy okazję obserwować użytkowników uczestniczących w wykładach online, zdających egzaminy a nawet odbywających rozmowy kwalifikacyjne.

Od 1 czerwca 2022 roku posiadamy [książkomat](#) czynny całą dobę, 7 dni w tygodniu.

W 2023 roku oddaliśmy do użytkowania zmodernizowaną strefę wyposażoną w komputery stacjonarne z dostępem do specjalistycznego oprogramowania oraz międzynarodowych baz naukowych.

Osoby z dysfunkcją wzroku mogą korzystać z dedykowanego im stanowiska wyposażonego w ułatwiający czytanie skaner powiększający.

Biblioteka zdecydowanie może być miejscem przyjaznym i komfortowym. Każdego dnia dokładamy starań, aby Oddział BPK na Wydziale Mechanicznym był tego przykładem. Dalszy kształt biblioteki zależy nie tylko od jej pracowników, ale i całej społeczności akademickiej – kreujemy ją **wspólnie**. Zapraszamy!

Dorota Lewczuk

dorota.lewczuk@pk.edu.pl

Oddział BPK na Wydziale Mechanicznym

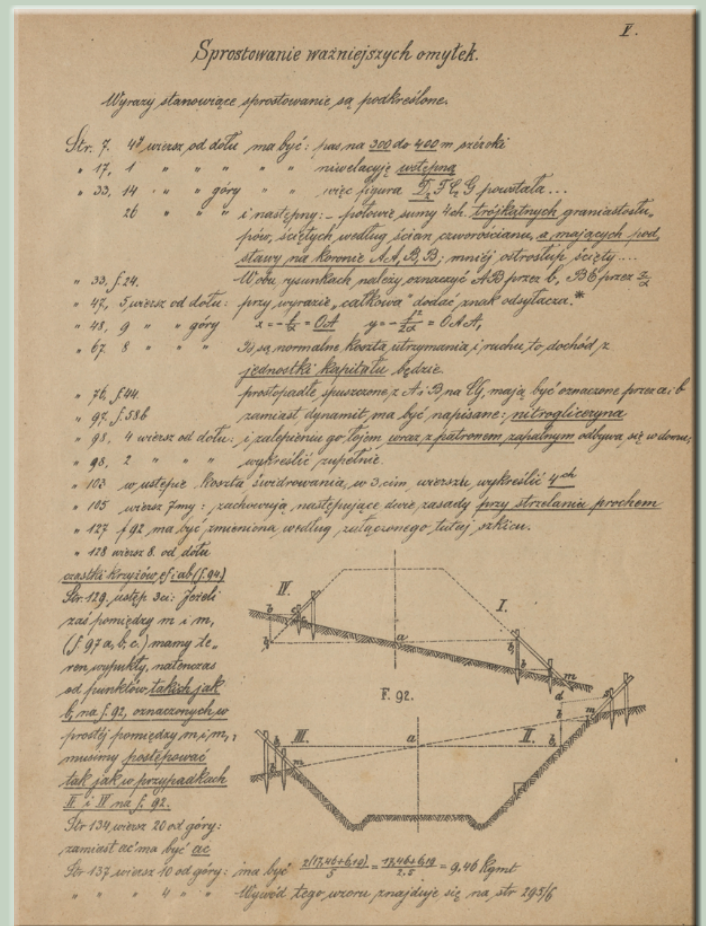
książkomat oraz wejście do Oddziału BPK na Wydziale Mechanicznym, fot. Anna Donnersberg

obchody dwudziestolecia Oddziału BPK na Wydziale Mechanicznym, fot. Jan Zych

Odbitki litograficzne w zbiorach Biblioteki Politechniki Krakowskiej

Odbitki litograficzne stanowią fascynujący punkt zbiegu między historią druku, a edukacją akademicką. Ich rola w rozwoju skryptów akademickich jest niezaprzeczalna, a początki wiążą się z rewolucyjną technologią litografii. Litografia, wynaleziona przez [Aloisa Senefeldera](#) w 1798 roku, była pierwszą nowoczesną formą druku płaskiego. Metoda ta opierała się na zasadzie mówiącej, iż tłuszcz i woda nie mieszają się ze sobą. Obraz lub tekst naniesione za pomocą substancji tłuszczowej na specjalny rodzaj kamienia wapiennego, po wieloetapowym procesie, ostatecznie mogły zostać odbite na papierze. Litografia szybko znalazła zastosowanie w edukacji. Dzięki tej technologii możliwe było szybkie i niedrogi drukowanie dużych ilości napisanych odręcznie wykładów. Litografia umożliwiała masową produkcję skryptów, co znacząco ułatwiło dostęp do wiedzy studentom i naukowcom.

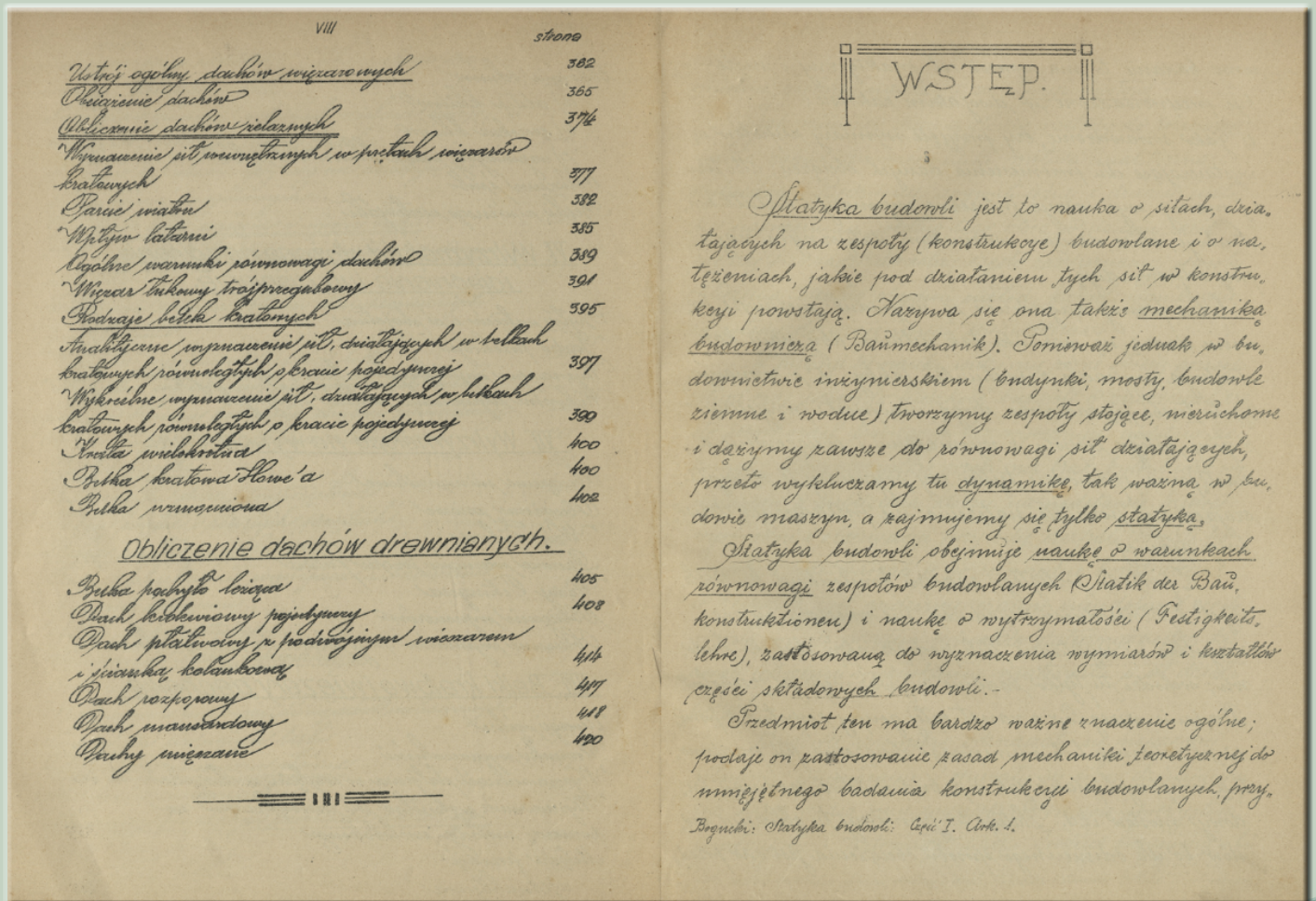
Projektowanie komunikacji, roboty ziemne, budowa dróg / J. Rychter. Lwów, 1890. Źródło: Repozytorium PK. Kliknij w zdjęcie, aby zobaczyć całość w RPK.

Początki tego rodzaju pomocy dydaktycznych wydawanych w formie litograficznej sięgają XIX wieku. Pierwsze z nich zawierały głównie teksty z zakresu nauk przyrodniczych, matematyki i filozofii. Ich popularność rosła wraz z rozwojem edukacji wyższej i zapotrzebowaniem na materiały dydaktyczne.

Stan badań naukowych dotyczących odbitek litograficznych nie był podejmowany przez polskich historyków książki. Jedynie badaczka, Anna Viktorovna Zaitseva, wnika w detale procesu wydawniczego tego rodzaju publikacji - począwszy od pierwszych kroków przygotowania tekstu, aż po jego ostateczne opracowanie i przygotowanie do druku. Jej badania przynoszą nowe spojrzenie na historię książek i proces ich produkcji¹.

1 Pełny wykaz prac Anny Viktorovny Zaitsevej można wyszukać w katalogu [Rosyjskiej Biblioteki Państwowej](#).

Ciekawostki związane z tym procesem mogą zaskoczyć każdego miłośnika historii książki i druku. Studenci, którym udało się uzyskać zgodę profesora na publikację jego wykładu, często otrzymywali od niego notatki z zajęć lub pomoc w korekcie tekstów przed ich wydaniem. Jeśli nie było takiej zgody, studenci musieli wykazać się dużym sprytem. Treść skryptu akademickiego często kształtowana była podczas wykładów przez studentów oraz profesjonalnych stenografów. Niekiedy ci ostatni, nie mając głębokiej wiedzy merytorycznej, popełniali błędy językowe, szczególnie w transkrypcji łacińskich nazw, co potem stanowiło wyzwanie podczas egzaminów i zapewniało profesorom rozrywkę. Najbardziej przedsiębiorczy studenci zlecali spisywanie wykładów kilku osobom, by wspólnie opracować jednolity tekst i uzupełniać wzajemnie braki, co stało się dla nich sposobem na zarobek.

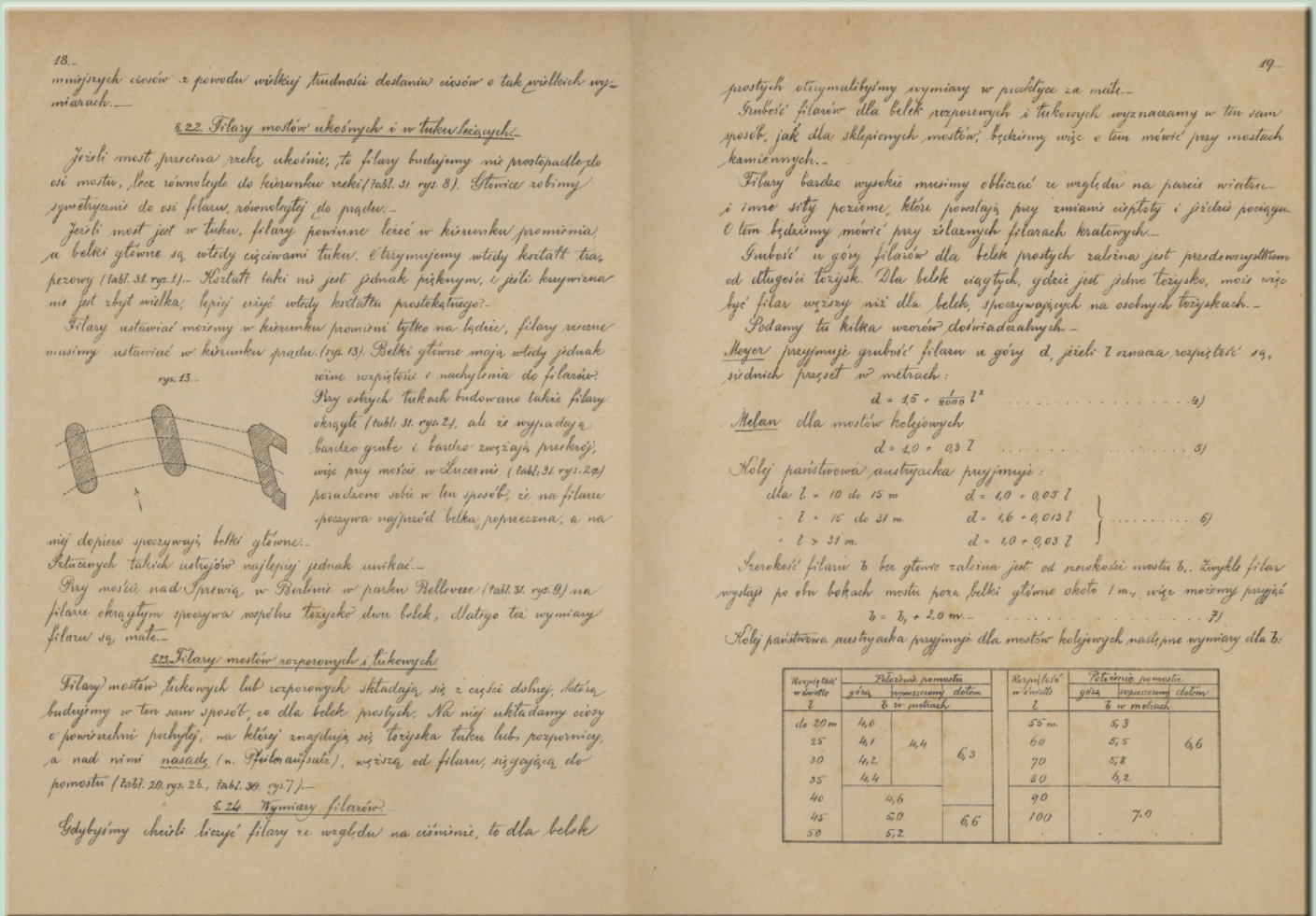

Dzisiaj odbitki litograficzne pierwszych skryptów akademickich są cennymi artefaktami historycznymi. Nie tylko reprezentują one krok milowy w historii druku i edukacji, ale także przypominają o zmieniającym się charakterze akademickiego nauczania i dostępu do wiedzy.

Więcej na temat procesu wydawniczego XIX i XX-wiecznych odbitek litograficznych w Polsce będzie można dowiedzieć się na

specjalnie zorganizowanym *Pokazie Odbitek Litograficznych Skryptów Akademickich Wydrukowanych we Lwowie*, który odbędzie się podczas Tygodnia Biblioteki Politechniki Krakowskiej 2024.

Anna Strojna-Krzystanek
anna.strojna-krzystanek@pk.edu.pl
 Oddział Zarządzania Zbiorami BPK

Przyczółki i filary kamienne mostów drewnianych i żelaznych / wykłady Maksymiliana Thulliego. – Lwów, 1891.
 Źródło: Repozytorium PK. Kliknij w zdjęcie, aby zobaczyć całość w RPK.

Duchy przeszłości

Nowoczesne rozwiązania technologiczne – w bibliotece korzystamy z nich codziennie. Elektroniczne katalogi, repozytoria, bazy danych, książkomaty, strona internetowa, social media - tak jest teraz. Cofnijmy się jednak odrobinę w przeszłość. To, co kilkanaście/

kilkadziesiąt lat temu było uważane za novum, dzisiaj odbieramy jako przestarzałe i śmieszne. Relikty przeszłości uznajemy za mało istotny element wyposażenia wnętrza, nie zdając sobie sprawy, że niektóre z nich z powodzeniem bywają wykorzystywane współcześnie. W BPK kryją się takie „zapomniane sprzęty”. Poznajmy kilka z nich:

» **Kardex.** Metalowy system do przechowywania kart akcesyjnych dla prenumerowanych czasopism drukowanych. Wykorzystywany do dnia dzisiejszego.

» **Szafa pancerna.** W tym sejfie przechowywane są największe biblioteczne skarby. Jej lokalizacja znana jest tylko wtajemniczonym. Widać po niej, że wiele przeszła, a czas odcisnął na niej swoje piętno.

» **Elektryczna maszyna do pisania.** Zanim zaczęliśmy korzystać z komputerowych edytorów tekstu to właśnie takie maszyny służyły społeczności akademickiej do pisania m.in. prac naukowych.

kardex, fot. Anna Donnersberg

szafa pancerna, fot. Anna Donnersberg

elektryczna maszyna do pisania, fot. Anna Donnersberg

winda spożywcza, fot. Anna Donnersberg

» **Winda do książek** to spadek po kantynie należącej do Koszarów Arcyksięcia Rudolfa. W przeszłości winda służyła do transportu posiłków między kuchnią i jadalnią.

» **Katalog kartkowy.** Powszechnie wykorzystywany jeszcze na początku XXI w. Służył do wyszukiwania książek. Każda pozycja w zbiorach posiadała osobną kartę katalogową, uszeregowaną w porządku alfabetycznym.

Anna Donnersberg
anna.donnersberg@pk.edu.pl
Oddział BPK na Wydziale Mechanicznym

maszyna licząca, fot. Anna Donnersberg

» **Zabytkowa niemiecka maszyna licząca** pochodząca z początku XX wieku. Służyła do wykonywania skomplikowanych obliczeń. To taka starsza wersja kalkulatora. Możecie ją zobaczyć w czytelni Oddziału Biblioteki PK na Wydziale Mechanicznym.

katalog kartkowy, fot. Anna Donnersberg

RODBUK - Repozytorium Otwartych Danych Badawczych Uczelni Krakowskich

RODBUK

Repozytorium
Otwartych Danych Badawczych
Uczelni Krakowskich

to repozytorium ogólnego przeznaczenia służące do otwartego udostępniania wszelkiego typu danych badawczych wytworzonych, zebranych lub opisanych na potrzeby działalności naukowej.

Repozytorium jest dedykowane naukowcom uczelni współtworzących projekt, którzy są zainteresowani udostępnieniem swoich danych badawczych.

Korzystanie z repozytorium jest bezpłatne i umożliwia udostępnianie danych badawczych zgodnie z międzynarodowymi standardami.

ZALETY RODBUKA

Wybór licencji: każdemu plikowi w zbiorze danych użytkownik przypisuje licencję określającą warunki jego wykorzystania.

Embargo: użytkownik ma możliwość określenia okresu, w którym pliki zbioru danych nie będą udostępniane publicznie.

Trwałe identyfikatory: wszystkie zbiory danych otrzymują trwałe i unikalny identyfikator DOI (ang. *Digital Object Identifier*), dzięki czemu mogą być jednoznacznie cytowane w pracach naukowych.

Wersjonowanie: użytkownik ma możliwość zamieszczenia kolejnych, poprawionych lub uzupełnionych, wersji zbioru danych.

RODBUK zapewnia bezpieczną i długoterminową archiwizację.

Repozytorium Otwartych Danych

służą do otwartego udostępniania wszelkiego typu danych badawczych wytworzonych, zebranych lub opisanych na potrzeby działalności naukowej.

rodbuk.pl

W RODBUK można udostępnić dane publikowane i niepublikowane, surowe albo przetworzone - decyzja należy do twórcy danych.

Kto może udostępnić dane?
Wszyscy naukowcy uczelni współtworzących projekt, którzy są zainteresowani udostępnieniem swoich danych badawczych, mogą założyć w repozytorium bezpłatne konto i zacząć udostępniać dane.

Kto może korzystać?

Wszystkie zainteresowane osoby mogą korzystać z danych badawczych zgodnie ze wskazanymi warunkami.

Jak korzystać z RODBUK?

- 1 Założenie konta: korzystanie ze wszystkich funkcji repozytorium, deponowanie i udostępnianie danych badawczych wymaga rejestracji. Jest ona prosta i bezpłatna.
- 2 Wprowadzenie metadanych: opisanie danych zapewnia innym ich łatwe odnalezienie. RODBUK umożliwia m.in. dodanie słów kluczowych, wskazanie powiązanych danych i publikacji oraz źródła finansowania.
- 3 Dodanie plików: w skład zbioru (datasetu) wchodzi także pliki z danymi. W RODBUK można je przesyłać poprzez przeglądarkę internetową lub API.
- 4 Wybór licencji: określa ona zasady korzystania z danych oraz ułatwia innym ponowne wykorzystanie danych. RODBUK zapewnia wybranie jednej z wolnych licencji Creative Commons lub innej, niestandardowej.
- 5 Weryfikacja / Udostępnienie danych: wprowadzony zbiór danych należy przekazać do weryfikacji. Przed publikacją zbioru kurator danych (data steward) dla właściwej Instancji (uczelni) może poprosić o jego modyfikację lub uzupełnienie opisu.

Findable
Accessible
Interoperable
Reusable

Zasady FAIR

RODBUK pozwala użytkownikom na udostępnianie danych zgodnie z zasadami FAIR, z zachowaniem najwyższych standardów otwartości.

Infografikę o RODBUK przygotowała:

Katarzyna Dudek

katarzyna.dudek@pk.edu.pl

Oddział Informacji Naukowej BPK

Partnerzy Tygodnia Biblioteki PK 2024

EBSCO

BONASOFT

IEEE

Muzeum
Inżynierii
i Techniki

Teatr im. J. Słowackiego
w Krakowie

Redakcja i korekta: Anna Donnersberg, Krystyna Wiatr
Opracowanie graficzne: Urszula Matoga

Wydawca: Biblioteka Politechniki Krakowskiej
31-155 Kraków, ul. Warszawska 24